

опівночі, під час очікування потягу, виник конфлікт із невстановленими особами, в результаті чого, громадянина Нігерії було ображено. В зв'язку із тим, що він на образі не реагував, конфлікт був вичерпаний. І хоча до працівників правоохоронних органів він не звернувся, про зазначений інцидент він розповів представникам Посольства Федеративної Республіки Нігерія в порядку інформації.

МВС України здійснює контроль за станом розслідування кримінальних справ про злочини, учинені на ґрунті расової, національної чи релігійної ворожнечі та ненависті. Приведемо конкретні приклади, які свідчать про те, що ситуація в країні не є стабільною. Так, 31 березня 2011 року справу з обвинувальним висновком щодо дій Світанкова Д.К., Бойка А.А., Радокова А.С., Шамова А.В., які шляхом підпалу пошкодили майно Маргарини Л.С, у м. Джанкой АР Крим, було направлено до суду.

У квітні 2010 року Слонов С.О. в м. Саки АР Крим розповсюджував листівки, в тексті яких містилася інформація, яка розпалювала ворожнечу на релігійному ґрунті. 29 січня 2012 року було порушено кримінальну справу стосовно осіб, які по провулку Совнеркомовського, 3 в м. Сімферополі в ході проведення пікету висловлювали заклики до розпалювання міжнаціональної і релігійної ворожнечі.

Окрім того, мотивами вчинення окремих злочинів можуть бути не лише расова, національна належність або ставлення до релігії. Викликають занепокоєння випадки ксенофобії, які зустрічаються у нашій країні і кваліфікуються як хуліганство, адже ніякого мотиву як "ксенофобія" в КК України, на жаль, не передбачено. Так, у Головному слідчому управлінні МВС України розглянуто лист в. о. директора департаменту Європейського Союзу Міністерства закордонних справ Ченцова В.В. щодо заяви речника Високого Представника Європейського Союзу К. Ештон про прояви гомофонного насилля.

Установлено, що слідчим відділом Дніпровського РУ ГУ МВС України в м. Києві 21 травня 2012 року порушено кримінальну справу за фактом вчинення хуліганських дій відносно керівника Всеукраїнської громадської організації "Гей-Форум України" Шеремет-Шереметьєва С.П., за ознаками злочину, склад якого передбачений в диспозиції ч. 2 ст. 296 КК України "Хуліганство".

В ході досудового слідства з'ясовано, що 20 травня 2012 року о 16 годині невстановлені особи, перебувають за адресою: м. Київ, вул. Попудренка, 16, безпричинно, з хуліганських спонукань, грубо порушуючи громадський порядок та виражаючи явну неповагу до суспільства, ігноруючи загальноприйняті в суспільстві правила поведінки, мораль-

ності та добропристойності, безпричинно стали наносити удари по різним частинам тіла громадянину Шеремет-Шереметьєву С.П., після чого з місця вчинення злочину зникли.

Ми не будемо зараз дискутувати, щодо моральних якостей потерпілого, хоча Європейський Союз бере таких людей під особливий захист. Це для нашої країни дещо не звично. Але є очевидним той факт, що ніякого хуліганського мотиву в даному випадку не було. Група злочинців зводила особисті рахунки з особою нетрадиційної сексуальної орієнтації. На жаль, ст. 296 "Хуліганство" і сьогодні залишається якби "захисною" статтею, за якою можна кваліфікувати будь-який злочин, який "не вписується" в рамки інших кримінально-правових норм.

На нашу думку, коли мова йде про дії, вчинені щодо іноземців, в першу чергу слід розглядати можливість кваліфікації дій за відповідною частиною ст. 161 КК України, і лише, коли повністю доведено, що такий мотив відсутній застосовувати інші статті КК України.

УДК: 343.346

Попович В.П.,

к.ю.н., завідувач відділу з питань національної безпеки, оборони,
правоохоронної діяльності та боротьби зі злочинністю,
Головне науково-експертне управління
Апарату Верховної Ради України, м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ ПРОТИ БЕЗПЕКИ РУХУ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ ДО КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Значним кроком у процесі реформування національного законодавства стало прийняття Верховною Радою України 13 квітня 2012 р. нового Кримінального процесуального кодексу України (далі – новий КПК), який закріпив кардинально новий порядок провадження у кримінальних справах. Зокрема, ним було: скасовано таку стадію кримінального процесу, як порушення кримінальної справи; запроваджено домашній арешт як один із видів запобіжних заходів; позбавлено суд права ініціювати початок досудового розслідування (вказаним правом наділені тільки слідчий та прокурор) та ін.

Проте основною новелою нового кримінального процесуального законодавства стало запровадження узагальнюючого поняття "кримінальне правопорушення", яке у свою чергу поділяється на "злочин" та

"кримінальний проступок". При цьому для категорії кримінальних правопорушень встановлюється спрощений порядок досудового розслідування у формі дізнання.

Однак, попри те, що новий КПК набрав чинності 19 листопада 2012р., до цього часу не внесено відповідних змін до законодавства про кримінальну відповідальність України щодо запровадження інституту кримінальних проступків, які згідно п. 7 ч. 1 ст. 3 нового КПК мають врегульовуватися не Кримінальним кодексом України (далі – КК) (який наразі є єдиним кодифікованим законодавчим актом, що визначає злочинність діяння, а також його караність та інші кримінально-правові наслідки), а окремим законом про кримінальні проступки.

Такий підхід законодавця, на наш погляд, навряд чи можна визнати виправданим. Адже, по-перше, прийняття закону про кримінальні проступки може започаткувати процес декодифікації законодавства про кримінальну відповідальність, яка в умовах сучасного рівня правосвідомості та правової культури в Україні буде однозначно негативним явищем і у кінцевому підсумку призведе до погіршення правозастосування і збільшення кількості порушень прав громадян.

По-друге, виходячи із доктринальних положень загальної теорії права, норми процесуального права є похідними від норм матеріального права та викликаються до життя потребою в реалізації норм матеріального права [1, с. 278]. Отже, у першу чергу необхідно було б здійснити відповідні законодавчі кроки щодо реформування кримінального законодавства, а уже потім – процесуального.

По-третє вважаємо, що запровадження такої класифікації кримінальних правопорушень є досить складним завданням, для виконання якого, на наш погляд, недостатньо формального перейменування поняття "злочин" на "кримінальне правопорушення" та перенесення менш тяжких злочинів до категорії кримінальних проступків, відповідальність за які передбачається в окремому законі про кримінальні проступки. Реалізація цієї ідеї вимагає також перегляду і зміни існуючих принципів побудови КК [2]. Ті ж законопроекти, які наразі перебувають на розгляді Верховної Ради України та спрямовані на приведення кримінального законодавства у відповідність до приписів нового КПК (реєстр. № 1202 від 8 січня 2013 р.), комплексно не вирішують проблеми, що склалася.

Враховуючи викладене, не менш актуальною є також проблема запровадження кримінальних проступків, об'єктом кримінально-правової охорони яких має стати безпека руху та експлуатації транспорту. Так, наприклад, вказаним вище законопроектом, який було подано на роз-

гляд парламенту народним депутатом України Швецем В.Д., фактично, пропонується викласти КК у новій редакції, давши йому назву "Карний кодекс України" [3]. При цьому до категорії кримінальних проступків (Розділ VII Книги 2 (Про кримінальні проступки) проекту вказаного Кодексу)) пропонується віднести неповідомлення капітаном назви свого судна при зіткненні суден, яке чинним КК наразі визнається злочином (ст. 285 КК).

Крім того, до вказаного виду кримінальних правопорушень запропоновано "перенести" цілу низку діянь, які наразі чинним законодавством визнаються адміністративними правопорушеннями (перевищення водіями транспортних засобів встановлених обмежень швидкості руху, проїзд на заборонний сигнал регулювання дорожнього руху та порушення інших правил дорожнього руху (ст. 122 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), ст. 541 проекту); невиконання водіями вимог про зупинку (ст. 122-2 КУпАП, ст. 541 проекту); залишення місця дорожньо-транспортної пригоди (ст. 122-4 КУпАП, ст. 542 проекту) та ін.

Проте, у разі віднесення зазначених діянь до категорії кримінальних проступків, окрім того, що відбудеться їх криміналізація, на практиці виникне ситуація, за якої навіть незначна дорожньо-транспортна пригода (ДТП) із заподіянням незначної шкоди автотранспортним засобам, потребуватиме залучення так званого "репресивного механізму" держави. Зокрема, відомості про таку ДТП протягом 24-х годин мають бути занесені до Єдиного реєстру досудових розслідувань, а також розпочато досудове розслідування у формі дізнання (ч. 1 ст. 214, ст. 298 нового КПК). Крім того, до підозрюваного, обвинуваченого у виникненні ДТП зможуть бути застосовані відповідні запобіжні заходи, окрім домашнього арешту, застави та тримання під вартою (наприклад, особисте зобов'язання чи особиста порука), а також проведення усіх необхідних слідчих (розшукових) дій (окрім негласних) (наприклад, допит, огляд, слідчий експеримент, освідчення особи) (ст.ст. 299, 300 нового КПК).

Підводячи підсумок наведеному вище, можна зробити висновок, що обрання законодавцем такого критерію віднесення відповідних діянь проти безпеки руху та експлуатації транспорту до кримінальних проступків, фактично, призведе до низки порушень прав людини і громадянина, зростанню рівня корупції в державі, а також зайвих витрат з Державного бюджету України (на фінансове забезпечення провадження у справах про кримінальні проступки).

Література

1. Скакун О.Ф. Теорія держави і права : [Підручник].– Пер. з рос. / О.Ф.Скакун – Харків : Консум, 2001.– 656 с.
2. Висновок Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України на проект Кримінального процесуального кодексу України (реєстр. № 9700 від 13 січня 2012 р.) Електронний ресурс] / http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=42312
3. Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо введення інституту кримінальних проступків (реєстр. № 1202 від 8 січня 2013 р.) Електронний ресурс] / http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45306

УДК: 343.5 (043.2)

Потильчак А.О.,
асистент,
Примаченко О.М.,
магістрант,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ШАХРАЙСТВА

Успіх розслідування будь-якого злочину багато в чому визначається вмінням слідчого проникнути не тільки в кримінально-правову, але й у криміналістичну його сутність. Правильно ж розібратися в криміналістичній сутності вчиненого – його криміналістичній характеристиці, слідчий може лише за певних умов. Для цього він повинен мати відомості про типові криміналістично значимі ознаки різних видів злочинної діяльності, а також уміти цілеспрямовано виявляти необхідну криміналістичну інформацію в кожному конкретному злочині й зіставляти її з типовою криміналістичною характеристикою відповідного виду злочину.

Криміналістична характеристика злочинів є важливою науково-самостійною понятійною категорією криміналістики, що має значення як для її загальної теорії (теоретичних положень її окремих частин), так і для практичної слідчої діяльності й особливо методики розслідування злочинів[1, с. 60].

До елементів криміналістичної характеристики цього виду злочину слід віднести: предмет злочинного посягання; спосіб учинення злочину; обстановку вчинення злочину; відповідну слідову картину злочину (сліди (або наслідки злочину) та збитки, заподіяні його вчиненням); особу злочинця.

Центральним елементом криміналістичної характеристики таких злочинів є спосіб учинення, що характеризує діяльність злочинця, відображає відповідну систему зв'язків і відносин елементів, що входять до єдиної структури злочинної діяльності [2, с. 20].

Спосіб вчинення злочину – це сукупність прийомів, методів, послідовність дій чи використання засобів, а також знарядь, за допомогою яких досягається злочинна мета. Способи шахрайства класифікують за такими підставами:

1. залежно від спрямованості шахрайського посягання;
2. залежно від сфери соціально-економічної діяльності;
3. залежно від характеру "стосунків", що виникають між підприємствами чи господарськими товариствами;
4. залежно від тривалості злочину;
5. залежно від характеру локалізації шахрайства.

Поряд зі способом вчинення, інформативно значимими для розкриття й розслідування зазначених злочинів є відомості про обстановку вчинення протиправних дій.

Деякі спроби шахрайства можуть реалізуватися у кількох місцях, не пов'язаних між собою. При вчиненні шахрайства може мати місце створення злочинцем обстановки, що сприяє досягненню мети заволодіння цінностями шляхом обману чи зловживання довір'ям. Шахрай може демонструвати своє удаване знайомство із впливовими людьми (пред'являти візитні картки, фотографії, автографи), виявляти поінформованість із певних питань, пропонувати дружбу, запрошувати до ресторану, розповідати про себе. Шахрайський обман може виявлятися в конклюдентних діях, що вводять потерпілого в оману щодо необхідності передачі майна.

Важливим елементом криміналістичної характеристики є час вчинення злочину. Стосовно часового періоду шахрайства, то воно може складатися з декількох часових відрізків. Це найчастіше пов'язано з часовим інтервалом діяльності тієї чи іншої установи, підприємства чи організації. Предметом шахрайства може бути: гроші (готівкові та безготівкові; національна та іноземна валюта); цінні папери; нерухомість та право на нерухомість.

При дослідженні питання про слідоутворення під час дій шахраїв слід брати до уваги етапи їх злочинної діяльності. Готування шахраїв пов'язане із утворенням великої кількості слідів матеріального та інтелектуального характеру. Насамперед, це дії з пошуку потерпілої особи, початок вербального (рідше – невербального) контакту, пристосування документів та предметів для подальшого обману або зловживання дові-